

УДК 659.44:070.15:327

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-2\(8\)-688-699](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-2(8)-688-699)

Ковальська Марина Сергіївна кандидат історичних наук, доцент кафедри періодичної преси та медіаредагування факультету журналістики, реклами та видавничої справи, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65000, тел.: (048) 776-08-86, <https://orcid.org/0000-0002-4887-7675>

Ковальський Станіслав Валентинович кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики, реклами та медіакомунікацій факультету журналістики, реклами та видавничої справи, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65000, тел.: (048) 776-08-86, <https://orcid.org/0000-0002-2958-4797>

УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАТИВНИМИ КОНФЛІКТАМИ В СВІТЛІ МЕДІАОБРАЗУ ТА PR ДЕРЖАВИ (НА ПРИКЛАДІ ПІВНІЧНОЇ МАКЕДОНІЇ)

Анотація. В статті розглядається медіаобраз сучасної Північної Македонії в якості можливостей управління комунікативними конфліктами, в тому числі на міжнародному рівні.

В статті розкрито особливості становлення європейського шляху держави Північна Македонія, на її прикладі пояснюється важливість та ефективність створення медійного образу тієї чи іншої держави. На сьогоднішній день публічний імідж держави може виступати як визначальний фактор її сприйняття на міжнародному рівні, державні спеціалісти та аналітики моніторять поточну репутаційну ситуацію, уважно вивчають генезу, взаємозв'язок та закономірності подієвої та іміджевої динаміки. В даному випадку варто особливу увагу звертати на площину масмедіа через їхню задіяність в колі обміну інформацією в суспільстві. Медійна прерогатива створення мікро- та макронаративів ґрунтується на систематичному, цілісному перебігу даних, що є відомими громадськості про конкретні держави.

Розкрито особливості євроінтеграційного шляху Північної Македонії, розглянуті політичне становище, відносини в регіоні, ставлення інших держав ЄС до вступу Північної Македонії та як в ЗМІ висвітлюються перешкоди на цьому шляху. Для досягнення поставленої

дослідницької мети автором було проведено моніторинг динаміки сприйняття Північної Македонії європейською спільнотою, проаналізовано англо-, франко-, німецькомовні ЗМІ європейських країн, які більш-менш систематично згадували у своїх журналістських повідомленнях Північну Македонію та давали загальну оцінку ситуації. Досліджено, як за допомогою побудови більш ефективного іміджу в масмедіа Північна Македонія поралася із проблемами внутрішніх та зовнішніх комунікативних конфліктів. Фокус уваги в статті йде на можливості подолання конфліктних складових за допомогою побудови іміджу держави в масмедіа.

Ключові слова: євроінтеграція, медіаобраз, конфлікти, публічна дипломатія, міжнародні відносини, ЗМІ, преса

Kovalska Maryna Sergiyivna Candidate of Historical Sciences (PhD in History), Associate Professor of the Department of Periodical Press and Media Editing of the Faculty of Journalism, Advertising and Publishing, Odesa I. I. Mechnikov National University, Frantsuzkyi bulvar, 24/26, Odesa, 65000, tel.: (048) 776-08-86, <https://orcid.org/0000-0002-4887-7675>

Kovalskiy Stanislav Valentynovych Candidate of Historical Sciences (PhD in History), Head of the Department of Journalism, Advertisement and Media Communications of the Faculty of Journalism, Advertising and Publishing, Odesa I. I. Mechnikov National University, Frantsuzkyi bulvar, 24/26, Odesa, 65000, tel.: (048) 776-08-86, <https://orcid.org/0000-0002-2958-4797>

MANAGING COMMUNICATION CONFLICTS ACCORDING TO THE MEDIA IMAGE AND PR OF A STATE (IN THE CASE OF NORTH MACEDONIA)

Abstract. The author of the article studied the media image of modern Northern Macedonia concerning its opportunities for managing international and communication conflicts using its media image and PR of a state. The article examines the opportunities to manage communication conflicts, including at the international level. During the investigation, the author reveals the peculiarities of the formation of the European path of North Macedonia as a sovereign state, using its example to explain the importance and effectiveness of creating a media image of a particular state.

Today, the public image of the state can act as a determining factor in its perception at the international level. The government specialists and analysts do monitoring among the current reputational situation, they

carefully study the genesis, relationship and patterns of event and image dynamics. According to that, it is quite logical to pay a special attention to the mass media because of their involvement in the circle of information exchange in society. The media prerogative of creating micro- and macronarratives is based on a systematic flow of data that is known to the public about states.

The peculiarities of North Macedonia's European integration path are revealed, the political situation, relations in the region, the attitude of other EU states to North Macedonia's accession are considered, also the covering of the obstacles on this path in the media is analyzed. To achieve the research goal that was set at the beginning of the study, the author monitored the dynamics of the perception of North Macedonia by the European community, analyzed the English-, French-, and German-language mass media of European countries, which more or less systematically mentioned North Macedonia in their journalistic reports and gave a general assessment of the situation. It was studied how North Macedonia coped with the problems of internal and external communication conflicts by building a more effective image in the mass media. The focus of attention in the article is concentrated on the possibilities of overcoming the conflict components by building the image of the state in the mass media.

Keywords: European integration, media image, conflicts, public diplomacy, international relations, mass media, press

Постановка проблеми. Історичне тло та актуальне політичне та культурне становище Республіки Північна Македонія являють собою величезний інтерес для українських дослідників, особливо враховуючи на європейський орієнтир розвитку України. Приклад медіаобразу Північної Македонії доводить необхідність пильної організаційної дипломатичної роботи з налагодження комунікації зі ЗМІ для випрацювання позитивного іміджу держави, кандидатуру якої схвалена щодо майбутнього членства в ЄС. Проблема осягнення закономірностей розвитку та управління комунікативними конфліктами недостатньо розкрита в сучасній українській науковій літературі, тож представлена тема має значний науковий інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В фокус уваги дослідників дана тематика потрапляє внаслідок зростання зацікавленості по різних аспектам: починаючи від євроінтеграційної складової та закінчуючи студіями стосовно комунікацій чи сучасних конфліктів. При роботі над статтею використовувалися роботи, що торкаються теоретичних питань конфліктології, іміджелогії та PR,

авторства В. М. Нагаєва, Є. В. Волотко, О. Гарматій, В. Данілова, Н. І. Зражевської, О. Ю. Чечель та ін. Дослідження поставленої в статті проблеми має на меті частково подолати історіографічну лакуну щодо вивчення кейсу саме Північної Македонії, використовуючи метод моніторингу ЗМІ як основний.

Мета статті – дослідження особливостей управління комунікативними конфліктами в контексті медіаобразу держави відповідно до історичного прикладу сучасної Північної Македонії.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні мас-медіа використовуються для створення медійного образу як окремих політиків (що достатньо добре вже вивчено спеціалістами з реклами та PR), так і держав в цілому. Створені з певною метою враження, зібрані докупи, перетворюються згодом в так звані наративи, а з наративів складаються метаповіді [1, с. 79-80]. «Засоби масової інформації можуть брати активну участь у формуванні всіх компонентів іміджу, але найбільше... узагальнюють уявлення про державу» [2, с. 69]. Імідж держави, який створюється в тому числі в медіасфері, – це динамічний феномен [3, с. 83], він постійно змінюється, трансформується, проходячи щодня крізь велику кількість інформаційних потоків.

На думку української дослідниці Е. В. Волотко, саме завдяки мас-медіа «держави отримують можливість подивитися на себе з боку, краще розглянути свій імідж, його наявні недоліки; ставлення до себе; проаналізувати помилки, нові можливості позиціонування і поширення позитивних рис власного іміджу. ЗМІ є інструментом, навіть зброєю, яка може прямо вплинути на дієву характеристику політичного іміджу держави» [4, с. 85]. З цього випливає, що ЗМІ так само опосередковано здійснюють вплив на ті цілі, що ставить перед собою керівництво тієї чи іншої держави, в той час як імідж, який створюється, має обов'язково відповідати цій меті. ЗМІ і преса зокрема є силою, яка створює імідж, негативно або позитивно впливає на нього протягом усього його існування в міжнародному інформаційному полі. Тут виникає також багато нюансів та питань, наприклад, нажаль, факт-чекінг зазвичай рідко використовується по відношенню до оголошень, які роблять відомі політики [5, р. 38].

Серед багатьох видів та типів конфліктів окремо виділяють комунікативні, які визначаються на основі непорозуміння між адресантом та адресатом. Харківський дослідник В. М. Нагаєв зазначав, що «Управління конфліктами та комунікаціями являє собою складне соціальне явище і галузь знань, його метою є формування системи знань про природу конфліктів в системі організаційних комунікацій, набуття

практичних навичок у їх вирішенні, вироблення вмінь контролювати конфліктну ситуацію, позитивно сприймати конфлікт і прагматично його використовувати в комунікативному процесі» [6, с. 12].

Більшість комунікативних конфліктів так чи інакше виникає через викривленість ретрансляції чи інтерпретації інформації, щоб для успішності комунікації є надзвичайно важливим інформаційний вимір. На рівні міждержавного спілкування, у публічному просторі світової громадськості, в даному аспекті приймаємо до уваги діяльність масмедіа.

Українська дослідниця Ольга Гарматій запропонувала тактику реалізації стратегії діяльності ЗМІ в конфлікті: запобігання, регулювання, вирішення, уникнення, роздмуховування. Журналісти можуть висвітлювати ситуацію конфлікту загалом або його окремі аспекти [7, с. 24]. «Якщо конфлікт – очевидне, рельєфне зіткнення інтересів, то преса вдається до замітки та кореспонденції. Видовищні, яскраві за формою конфлікти найчастіше обслуговуються жанром репортажу. Коли об'єктом публікацій стає колізія, яка потребує глибокого опрацювання, журналісти шукають резерви у журналістському розслідуванні, статті, коментарі. До поширених прийомів жанрового оформлення конфлікту з очевидною увагою до його учасників належать звіт, інтерв'ю» [7, с. 25]. Звертаємо увагу, що в даному випадку мова йде не про конфлікт як поняття філологічної науки, а саме класичне розуміння конфлікту як воно зазначається в теорії міжнародних відносин.

Щодо ситуації в Північній Македонії, то, попри складність геополітичного становища та наявність багатьох проблем відносно нещодавнього минулого (міжетнічні, культурні, військові конфлікти та ін.), помітна вельми позитивна динаміка у розвитку європейських цінностей та розгортанні конструктивних реформ. Конфліктогенність втрачає своє зарядження на тлі поширення суспільного діалогу. В доповіді Європейської комісії, присвяченій Північній Македонії (датовано 17 жовтня 2021 р.), поряд із визнанням досягнутих успіхів зазначено, що великою наявною проблемою є «політична поляризація», хоча «міжетнічні відносини залишалися стабільними». Підкреслювалися «помірні успіхи» у справі боротьби з корупцією: «У квітні 2021 року парламент ухвалив Національну стратегію запобігання корупції та конфлікту інтересів на 2021-2025 роки та пов'язаний з нею План дій, закріплюючи зобов'язання країни щодо запобігання корупції та санкцій за корупційну поведінку» [8].

В середині січня 2022 р. на сайті громадської організації-видавця «Ради з міжнародних відносин» (CFR) було розміщено аналітичну статтю про проблеми зростання ЄС: з другої половини 2000-х рр. «розширення сповільнилося, оскільки блок боровся з економічними кризами, міграційним тиском і зростанням націоналізму» [9]. Єдина нова держава, що вступила в ЄС після 2007 р., була Хорватія (рік вступу 2013-й). Розглядалася кандидатура Туреччини, однак вона доволі швидко стала спірною через нестабільну зовнішньополітичну позицію Р. Ердогана, який виявив себе авторитарним та надто «жорстким» для Європи політиком. «Подальші зусилля з розширення, здебільшого зосереджені на Балканах, зупинилися через опір Франції та Болгарії щодо заявок з Албанії та Північної Македонії; у 2021 році країни ЄС підтвердили свій намір прийняти врешті-решт шість нових балканських членів, але ж в який термін – це залишаються неясним» [9].

Європейська преса поставилася до нового кроку євроінтеграції Північної Македонії доволі позитивно. «Євроньюз», «Політіко», «Ла Лібр» зазначили про поновлення солідарності ЄС, хоч згадували про неподолані проблеми: боротьбу з корупцією та деякі інші реформи [10].

Французькі новинні медіа наприкінці 2021 р. розміщували матеріали «Рейтерс» про «заступництво» провідного європейського дипломата Жозепа Борреля, який заявив у Twitter, що офіційні переговори про членство Північної Македонії в ЄС мають розпочатися у найближчий час, незважаючи на те, що Болгарія за різних причин виступає проти цього. Були наведені його слова про відновлення переговорів про членство Північної Македонії в ЄС: «наша позиція залишається незмінною... ми з нетерпінням чекаємо проведення перших міжурядових конференцій якомога швидше» [11].

В рамках моніторингу спеціалістами Міжнародного інституту IFIMES, який опрацьовує становище на Близькому Сході та Балканах, де «відносини між різними суб'єктами додатково спантеличені за релігійними, етнічними, національними та расовими ознаками», було проаналізовано політичну ситуацію в Республіці Північна Македонія в контексті останнього за часом на той момент обговорення Європейською Радою дати початку переговорів про вступ між країною та ЄС. За даними IFIMES, який, до речі, розташовується в словенській столиці Любляні, ключовими явищами та подіями на актуальному кроці євроінтеграційного шляху Північної Македонії стали наступні чотири пункти: політика нульових проблем із сусідніми країнами; підписання Преспанської угоди влітку 2018 р.; входження держави у склад НАТО в березні 2020 р.; головування в ОБСЄ на 2023 р. [12], яке зможе

«розбити» антипівнічномакедонський блок Греції та Болгарії, що використовують т. зв. модель призначених ролей для опозиції македонській євроінтеграції.

З позиції Греції, яка була основним інфопривідом ще п'ять років тому, увага помітно перемістилася на позицію Болгарії: «Спроби та допущення Болгарією оскарження македонської ідентичності та мови у ХХІ столітті є великою поразкою ЄС та його цінностей. Приписування Болгарії блокування відкриття вступних переговорів між Македонією та ЄС є лише виправданням ключових країн ЄС та обманом громадськості всередині ЄС, метою якого є блокування шляху Північної Македонії, а також Регіон Західних Балкан на шляху до членства в ЄС» [12]. Загалом, словенські аналітики зробили чіткий та однозначний висновок: «ЄС має виконати обіцянку, дану Північній Македонії, яка виконала всі вимоги ЄС, і схвалити початок переговорів про вступ, тому що країні потрібно дати можливість продемонструвати свою готовність і потенціал у переговорному процесі» [12], для того, щоб не втратити балканський регіон для ЄС взагалі.

Дещо проблематичними та конфліктогенними, якщо дослідити інформаційні подання в європейських ЗМІ, залишаються питання свободи преси та мовне питання.

Американська незалежна організація «Фрідом хауз» (засн. в 1941 р.), що моніторить процеси поширення свободи та демократії в світі, оцінюють Північну Македонію станом на 2021 р. як «частково вільну» із коефіцієнтом 66 зі 100. За даними «Фрідом хауз», політичні свободи можна оцінити на 27 з 40, громадянські – 39 з 60 [13]. Такі дані були нараховані по спеціальній методиці, по якій готуються щорічні глобальні звіти з дотримання політичних прав та громадянських свобод (синтез низки рейтингів із великою кількістю продуманих індикаторів за різними аспектами свободи як такої). Для порівняння, Україна має наступні показники: «частково вільна» із коефіцієнтом 60 зі 100; політичні свободи 26 з 40, громадянські – 34 з 60 [14]. При цьому, слід вказати, що, у порівнянні з даними станом на 2020 рік, Північна Македонія у 2021 р. покращила свій загальний показник (з 63 до 66), а Україна – погіршила (з 62 до 60) [13; 14]. Зрозуміло, що на момент кінця 2022 р. ситуація стосовно даних про Україну значно змінилася через вплив російсько-української війни вже періоду після повномасштабного вторгнення. Станом на кінець грудня 2022 р. Україна підвищила свій індекс свободи з 60 до 61, а Північна Македонія так само з 66 до 67, тобто, орієнтуючись на дані суто «Фрідом хауз», можна зробити висновок, що спостерігається незначна динаміка зі зберіганням загальної картини.

На сайті німецької секції міжнародної організації «Репортери без кордонів» («Репортер оне гренцен») позначено рівень свободи саме північномакедонської преси – 90 місце з 180. Вказується, що «насильницькі напади на медіа-професіоналів останнім часом стали більш рідкими, але давня культура безкарності все ще має вплив» [15].

Незалежна загальноєвропейська медіамережа, що спеціалізується на справах ЄС, під назвою «Євратив» (засн. в 1999 р.), друкувала авторські колонки відомого журналіста Пітера Хоррокса, одного з найпомітніших медіа-діячів Великої Британії та колишнього директора «BBC World Service», члена Ради контенту N1 на Балканах та Міжнародної консультативної ради новоствореної «Balkan Free Media Initiative». В своїх матеріалах з теми П. Хоррокс зазначав, що Північна Македонія, поряд із Албанією, є країною, де наявний великий прогрес у справах свободи преси та ЗМІ, що є принципово важливим для ЄС [16].

Європейська преса приділяла увагу мовному питанню, однак набагато менше, аніж, наприклад, у випадку з Україною періоду до повномасштабного вторгнення РФ. «В очах нинішньої болгарської політичної еліти Північна Македонія не заслуговує бути членом Європейського Союзу, доки не погодиться, що мова, якою розмовляє її народ, не є македонською..., а насправді походить від болгарської» [17], – зазначалося в «Єврорьюз». Частина представників Болгарії в Європарламенті періодично скаржаться в категоричному тоні про політичні, культурні та етнічно суперечки з Північною Македонією. Згадувалися скандальні видання книг болгарською мовою, використання «мови ворожнечі» в північномакедонській пресі щодо Болгарії, навіть «комуністичний коронавірус минулого» [18].

В 2017 р. «Софія повідомила про нову хвилю антиболгарської ненависті в Північній Македонії. У 2019 році болгарський парламент одноголосно прийняв жорстку декларацію, в якій попереджає Скоп'є, що Софія не буде терпіти спотворення історичних подій, документів і артефактів, а також ролі та поглядів особистостей з болгарської історії» [19]. Зазначалося, що «багатьох болгар шокує те, що інші члени ЄС демонструють більше солідарності з країною за межами Союзу. Зсередини це питання поставило під сумнів самі основи солідарності ЄС» [19]. Українська преса відзначала, що емоційні дискусії Болгарії та Північної Македонії стосовно національної ідентичності та мови є одним з «головних «каменів спотикання» у спробах євроінтеграції Північної Македонії» [20].

Ввечері 18 січня 2022 р. грецьке видання «Скатімеріні», яке дуже детально висвітлює північномакедонські події, повідомило про те, що

Північна Македонія та Болгарія домовилися працювати над питаннями, які блокують переговори з ЄС [21]. Нові лідери обох країн, які відносно нещодавно до того моменту прийшли до влади, змогли встановити конструктивний діалог про налагодження взаємовідносин. «Прихильники членства Північної Македонії в ЄС кажуть, що вступ допоможе підвищити рівень життя та компенсувати зростання російського та китайського впливу на Західних Балканах» [21], – зазначалося в грецьких новинах.

З весни 2022 р. спостерігалася постійна підтримка Північною Македонією європейського вибору України та висловлювання на захист європейських цінностей всупереч спробам Росії розхитати політичну обстановку південнослов'янських держав та перешкодити розширенню ЄС на Балканах.

За посередництва інших європейських країн, зокрема Франції, в червні 2022 р. було висунуто конструктивну пропозицію врегулювання суперечок Північної Македонії та Болгарії. Усього через два дні після усунення болгарського прем'єр-міністра К. Петкова з його посади болгарський парламент домовився умовно зняти вето на початок переговорів про вступ Північної Македонії до ЄС. Зі свого боку, Північна Македонія погодилася вписати болгар до конституційних націй та продовжити справу історичного примирення.

Незважаючи на це, восени 2022 р. низка європейських ЗМІ знову зверталися до теми дотримання прав та свобод етнічних меншин та історії внутрішніх проблем Північної Македонії, описуючи два випадки нападу на приватний болгарський клуб із провокативною назвою «Цар Борис III». За висловом видання «Болкан Інсайт», це «знову розпалило і без того делікатні відносини між Скоп'є та Софією» [22]. Болгарський фонд «Македонія», який керує клубом, закликав Болгарію припинити постачання електроенергії та газу до Північної Македонії. До речі, балканська преса зазначала, що в цьому році раніше ще відбувалися інциденти відкриття болгарських клубів із образливими назвами, як, наприклад, відкриття культурного клубу імені Івана Михайлова, тож це можна вважати за певну тенденцію донесення позиції, що також не сприяє конструктивному вирішенню комунікативних конфліктів.

Таким чином, можна зазначити, що в цілому на сучасному етапі медіаобраз Північної Македонії є позитивним та, більше того, знаходиться у стані поступового покращення і надалі. Медіаобраз Північної Македонії можна вважати одним з інструментів врегулювання конфліктів на регіональному рівні та важелем подальшого запобігання загострення суперечок. Через висвітлення в масмедіа успіхів Північної

Македонії було створено імідж успішної та цілеспрямованої держави, яка чітко визначає свої орієнтири та майбутні кроки, в тому числі щодо членства в політичних, економічних та стратегічних союзах, йде на діалог та намагається робити його конструктивним.

Література:

1. Зражевська Н. І. Метаповіді та медійний образ політика в мас-медіа. *Реклама та зв'язки з громадськістю. Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Том 56. Липень-вересень. С. 78-82.
2. Данилов В. Особливості формування політичного іміджу держави. *Політичний менеджмент*. 2009. № 2. С. 67-72.
3. Чечель О. Ю. Формування іміджу держави на міжнародній арені. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 10. С. 82-86.
4. Волотко Е. В. Роль засобів масової інформації у формуванні позитивного іміджу держави. *Державне управління*. 2019. №4 (68). С. 82-87.
5. Rogers R., Niederer S. *The politics of social media manipulation*. Amsterdam : Amsterdam University Press, 2020. 292 p.
6. Нагасв В. М. Управління конфліктами та комунікаціями : навчально-методичний посібник. Харків, 2022. 64 с.
7. Гарматій О. Особливості медіавідображення конфліктності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Журналістські науки. 2017. № 883. С. 22–27.
8. European Commission; Key findings of the 2021 Report on North Macedonia. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_5280 (дата звернення: 20.01.2022)
9. McBride J., Park J. After the Berlin Wall: Europe's struggle to overcome its divisions. *Council on Foreign Relations*. January 6, 2022. URL: <https://www.cfr.org/article/after-berlin-wall-europes-struggle-overcome-its-divisions> (дата звернення: 20.01.2022)
10. Faure A. Elargissement : la Macédoine du Nord et l'Albanie franchissent une nouvelle étape. *Toute L'Europe*. Mars 25, 2021. URL: <https://www.touteleurope.eu/fonctionnement-de-l-ue/revue-de-presse-elargissement-la-macedoine-du-nord-et-l-albanie-franchissent-une-nouvelle-etape/> (дата звернення: 20.01.2022)
11. Balkans democracy at risk, rifts growing, Croatia warns. *France24*. Novembre 11, 2021. URL: <https://www.france24.com/en/video/20211115-balkans-democracy-at-risk-rifts-growing-croatia-warns> (дата звернення: 20.10.2022)
12. 2021 North Macedonia: Is EU heading towards its next historical mistake? URL: <https://www.ifimes.org/en/researches/2021-north-macedonia-is-eu-heading-towards-its-next-historical-mistake/4906> (дата звернення: 20.10.2022)
13. Freedom in the world. North Macedonia. URL: <https://freedomhouse.org/country/north-macedonia/freedom-world/2021> (дата звернення: 20.01.2022)
14. Freedom in the world. Ukraine. URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2021> (дата звернення: 20.01.2022)
15. Nordmazedonien. *Reporter Ohne Grenzen*. URL: <https://www.reporter-ohne-grenzen.de/nordmazedonien> (дата звернення: 20.05.2022)

16. Horrocks P. Media freedom in the Western Balkans is a geopolitical issue. *The Euractiv*. May 12, 2021. URL: <https://www.euractiv.com/section/digital/opinion/media-freedom-in-the-western-balkans-is-a-geopolitical-issue/> (дата звернення: 18.01.2022)

17. Brezar A. Could North Macedonia be the graveyard of the EU's ideals? *Euronews*. July 27, 2021. URL: <https://www.euronews.com/2021/07/20/could-north-macedonia-be-the-graveyard-of-the-eu-s-ideals> (дата звернення: 18.08.2022)

18. Gotev G. MEPs pressure Bulgaria to lift North Macedonia accession veto. *The Euractiv*. March 25, 2021. URL: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/meps-pressure-bulgaria-to-lift-north-macedonia-accession-veto/> (дата звернення: 18.01.2022)

19. Gotev G. Facing pressure, Bulgaria tries to explain its North Macedonia veto. *The Euractiv*. May 12, 2021. URL: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/facing-pressure-bulgaria-tries-to-explain-its-north-macedonia-veto/> (дата звернення: 18.05.2022)

20. «Македонія – болгарська»: Скоп'є направило ноту Софії через заяви її євродепутата. *Європейська правда*. 30 березня 2021. URL: <https://www.euointegration.com.ua/news/2021/03/30/7121501/> (дата звернення: 20.10.2022)

21. North Macedonia and Bulgaria agree to work on issues blocking EU talks. *Ekathimerini*. January 18, 2022. URL: <https://www.ekathimerini.com/news/1175745/north-macedonia-and-bulgaria-agree-to-work-on-issues-blocking-eu-talks/> (дата звернення: 25.12.2022)

22. Marusic S. Attacks on Bulgarian Club Further Complicate Skopje-Sofia Relations. *The Balkan Insight*. November 25, 2022. URL: <https://balkaninsight.com/2022/11/25/attacks-on-bulgarian-club-further-complicate-skopje-sofia-relations/> (дата звернення: 25.12.2022)

References:

1. Zrazhevska, N. I. (2014). Metaopovidi ta mediinyi obraz polityka v mas-media [Metanarratives and the media image of a politician in the mass media]. *Reklama ta zviazky z hromadskistiu. Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky* [Advertising and public relations. Scientific notes of the Institute of Journalism]. Vol. 56. July-September. Pp. 78-82.

2. Danylov, V. (2009). Osoblyvosti formuvannia politychnoho imidzhu derzhavy [Peculiarities of the formation of the political image of the state]. *Politychnyi menedzhment* [Political management]. № 2. Pp. 67-72.

3. Chechel, O. Yu. (2016). Formuvannia imidzhu derzhavy na mizhnarodnii areni [Creating the image of the state in the international arena]. *Investytsii: praktyka ta dosvid* [Investments: practice and experience]. № 10. Pp. 82-86.

4. Volotko, E. V. (2019). Rol zasobiv masovoi informatsii u formuvanni pozytyvnoho imidzhu derzhavy [The role of mass media in forming a positive image of the state]. *Derzhavne upravlinnia* [The Governance]. 2019. № 4 (68). Pp. 82-87.

5. Rogers, R., Niederer, S. (2020). *The politics of social media manipulation*. Amsterdam, 2020. 292 p.

6. Nahaiev, V. M. (2022). *Upravlinnia konfliktamy ta komunikatsiiamy : navchalno-metodychnyi posibnyk* [Conflict and communication management: educational and methodological manual]. Kharkiv, 2022. 64 p.

7. Harmatii, O. (2017). Osoblyvosti mediavidobrazhennia konfliktnosti [Peculiarities of media depiction of conflict]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha»*. Serii: Zhurnalistyky nauky [Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Journalistic sciences]. 2017. № 883. Pp. 22–27.

8. European Commission; Key findings of the 2021 Report on North Macedonia. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_5280 (date of access: 20.01.2022)
9. McBride, J., Park, J. After the Berlin Wall: Europe's struggle to overcome its divisions. Council on Foreign Relations. January 6, 2022. URL: <https://www.cfr.org/article/after-berlin-wall-europes-struggle-overcome-its-divisions> (date of access: 20.01.2022)
10. Faure, A. Elargissement : la Macédoine du Nord et l'Albanie franchissent une nouvelle étape. Toute L'Europe. Mars 25, 2021. URL: <https://www.touteurope.eu/fonctionnement-de-l-ue/revue-de-presse-elargissement-la-macedoine-du-nord-et-l-albanie-franchissent-une-nouvelle-etape/> (date of access: 20.01.2022)
11. Balkans democracy at risk, rifts growing, Croatia warns. France24. Novembre 11, 2021. URL: <https://www.france24.com/en/video/20211115-balkans-democracy-at-risk-rifts-growing-croatia-warns> (date of access: 20.10.2022)
12. 2021 North Macedonia: Is EU heading towards its next historical mistake? URL: <https://www.ifimes.org/en/researches/2021-north-macedonia-is-eu-heading-towards-its-next-historical-mistake/4906> (date of access: 20.10.2022)
13. Freedom in the world. North Macedonia. URL: <https://freedomhouse.org/country/north-macedonia/freedom-world/2021> (date of access: 20.01.2022)
14. Freedom in the world. Ukraine. URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-world/2021> (date of access: 20.01.2022)
15. Nordmazedonien. Reporter Ohne Grenzen. URL: <https://www.reporter-ohne-grenzen.de/nordmazedonien> (date of access: 20.05.2022)
16. Horrocks, P. Media freedom in the Western Balkans is a geopolitical issue. The Euractiv. May 12, 2021. URL: <https://www.euractiv.com/section/digital/opinion/media-freedom-in-the-western-balkans-is-a-geopolitical-issue/> (date of access: 18.01.2022)
17. Brezar, A. Could North Macedonia be the graveyard of the EU's ideals? Euronews. July 27, 2021. URL: <https://www.euronews.com/2021/07/20/could-north-macedonia-be-the-graveyard-of-the-eu-s-ideals> (date of access: 18.08.2022)
18. Gotev, G. MEPs pressure Bulgaria to lift North Macedonia accession veto. The Euractiv. March 25, 2021. URL: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/meps-pressure-bulgaria-to-lift-north-macedonia-accession-veto/> (date of access: 18.01.2022)
19. Gotev, G. Facing pressure, Bulgaria tries to explain its North Macedonia veto. The Euractiv. May 12, 2021. URL: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/facing-pressure-bulgaria-tries-to-explain-its-north-macedonia-veto/> (date of access: 18.05.2022)
20. «Makedonija – bolharska»: Skopje napravilo notu Sofii cherez zaiavy yii yevrodeputata ["Macedonia is a Bulgarian": Skopje sent a note to Sofia due to the statements of its MEP]. Yevropeiska pravda [European truth]. March 30, 2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/03/30/7121501/> (date of access: 20.10.2022)
21. North Macedonia and Bulgaria agree to work on issues blocking EU talks. Ekathimerini. January 18, 2022. URL: <https://www.ekathimerini.com/news/1175745/north-macedonia-and-bulgaria-agree-to-work-on-issues-blocking-eu-talks/> (date of access: 25.12.2022)
22. Marusic, S. Attacks on Bulgarian Club Further Complicate Skopje-Sofia Relations. The Balkan Insight. November 25, 2022. URL: <https://balkaninsight.com/2022/11/25/attacks-on-bulgarian-club-further-complicate-skopje-sofia-relations/> (date of access: 25.12.2022)